

2. Golomidova M. V. Nature Morte v sovremennoy ergonomii: estetika massovoy kul'tury i verbal'naya traktovka obraza tovara v nazvaniyakh delovyykh ob'yektov [Nature Morte in modern ergonomics: aesthetics of mass culture and verbal interpretation of the image of goods in the names of business objects] / M. V. Golomidova // Lingvokul'turologicheskiye problemy tolerantnosti. – Yekaterinburg, 2001. – S. 41–43.
3. Katernyuk V. V. Nominatsiyi restoraniv Londona: leksyko-semantychnyy aspect [Nominations for London restaurants: lexical-semantic aspect] / V. V. Katernyuk // Filolohichni studiyi : [zb. nauk. pr.]. – 2015. – Vyp. 5. – S. 76–79.
4. Lyesovets' N. M. Erhonimiya m. Luhans'ka: strukturno-semantychnyy i sotsial'no-funktsional'nyy aspekty [Ergonomics of Luhansk: Structural-Semantic and Socio-Functional Aspects] : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01 / N. M. Lyesovets'. – Luhans'k, 2007. – 19 s.
5. Stadul'skaya H. A. Funktsional'no-pragmaticheskaya napravlennost' i lingvisticheskiy status tovarnykh znakov (na materiale angliyskogo yazyka) [Functional-pragmatic orientation and linguistic status of trademarks (on the material of the English language)] : dis. ... kand. filol. nauk / H. A. Stadul'skaya. – Pyatigorsk, 2003. – 186 s.

Познихиренко Ю. И. Критерии определения мотивации названий заведений питания в украинском и английском языках.

В статье анализируются мотивационные признаки создания названий заведений питания в украинском и английском языках. Разработаны предварительные рабочие критерии выявления мотивации наименований заведений питания, среди которых: язык названия заведения питания в его вариациях, графика названия и прецедентность, наличие игры слов и элементов ребуса, этнолингвистическая мотивация названия, этноориентированные немотивированные названия, образно-символическая мотивация названий.

Ключевые слова: названия заведений питания, мотивация названий, критерии мотивации.

Poznihirenko Yu. I. Criteria for determining the motivation of the name of eating places in ukrainian and english languages.

The article analyzes motivational signs of creation of the names of nutrition establishments in the Ukrainian and English languages. The previous working criteria for identifying the motivation of the names of food establishments have been worked out, among which: the language of the name of the institution of food in its variations, the title and precedent graphics, the presence of word games and elements of the rebus, the ethno-linguistic motivation of the name, ethno-oriented unmotivated names, figurative and symbolic motivation of the names.

Keywords: names of nutrition institutions, motivation of names, criteria of motivation.

УДК 821.111:81'22

Серякова І. І.

Київський національний лінгвістичний університет

СЕМІОТИЧНИЙ ПРОСТІР ТІЛЕСНОСТІ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ

У статті проаналізовано три групи функцій, характерні для номінацій соматикону в англомовному художньому дискурсі: онтологічна група, інструментальна і прагматична, кожна з яких поєднує кілька функцій відповідного реєстру. Онтологічна група функцій ґрунтується на специфіці знакової природи компонентів соматикону, зокрема на їх здатності позначати ментальні зусилля, розумові дії людини (когнітивна функція); суб'єкта дискурсивної діяльності (дейктична функція), а також змістовий аспект комунікативного акту (інформаційна функція). Інструментальна – спрямована на встановлення зв'язку між невербальною і вербальною частинами комунікативного акту. Прагматична група функцій пов'язана з цілеспрямованою передачею інформації й породженням засобами соматикону нових дискурсивних смислів.

Ключові слова: соматикон, онтологічні функції, прагматичні функції, інструментальні функції, невербальний семіозис, дискурсивні практики.

У сучасній семіологічній парадигмі науки під впливом класичних положень про інтерпретанту знака Ч. Пірса [24], Ч. Морріса [8], Р. Якобсона [18] склалося декілька напрямів, у фокусі уваги яких перебуває феномен **невербального семіозису** [4; 7]. Так, біосеміотичний напрям трактує інтерпретацію невербальних явищ через терміни глобальних систем спілкування людських організмів [19; 21], репрезентіоністський – досліджує невербальний семіозис поряд із вербальним на основі когнітивної взаємодії багатьох типів інтерпретант [5; 23], психосеміотичний – стосується сфери візуальної психосеміотики, зорієнтованої на інтерпретацію зовнішності суб'єкта спілкування [2; 10; 14]. Останнім часом виокремився лінгвосеміотичний напрям, у якому невербальні дії витлумачуються як знаки [6; 15; 22; 25], що репрезентують процеси первинного і вторинного семіозису [9; 13], інтерпретація яких відбувається в дискурсі. У зв'язку з цим у лінгвістиці з'являється новий об'єкт досліджень – **соматикон** – семіотичний простір тілесності, що дає змогу особистості засобами невербальної семіотики (жестами, позами, голосом, стилем і кольором одягу тощо) репрезентувати її життєвий і ментальний світ [12; 15].

Актуальність теми пропонованої статті зумовлена загальною спрямованістю лінгвістичних студій на вивчення всіх лінійно й нелінійно пов'язаних семіотичних функціональних підсистем процесу людського спілкування, зокрема невербальних. Згідно з інтегративними тенденціями розвитку лінгвістики звернення до питання семіозису невербального знака в англомовних нехудожніх і художніх дискурсивних практиках крізь призму його когнітивних і дискурсивних характеристик дає змогу, передусім, пояснити загальні генезисні чинники поліфункціональної навантаженості соматикону, а також здійснити комунікативно-прагматичне зіставлення цих типів дискурсивних практик в аспекті трансляції інформації, сигналізації емоцій і прагматичних намірів мовної особистості засобами невербальної комунікації.

Мета статті: схарактеризувати семіотичний простір тілесності англомовних художніх дискурсивних практик за функціональною ознакою соматикону з урахуванням функцій його номінативних позначень.

Розвиваючи в генезисному аспекті ідею сучасної репрезентіоністської семіологічної теорії [23], згідно з якою інтерпретанта семіозису співвідноситься з результатом перцептивних процесів, що входять до феноменального або ментального простору, а люди, залучені до дискурсивної діяльності, є спостерігачами, які здійснюють безліч репрезентацій [14], висуваємо припущення, що онтологічно невербальні знаки разом зі знаками мовними у просторовому середовищі дискурсивної практики становлять функціональну системну взаємодію багатьох типів інтерпретант (репрезентацій) у контексті інтерактивної поведінки комунікантів.

Семіозис невербальних знаків здійснюється в рамках невербального каналу зв'язку і репрезентує процес руху смислів, які на полюсі мовця матеріалізуються в репрезентамен невербального знака (наприклад, тон голосу, усмішку), а на полюсі слухача – в інтерпретанту невербального знака, розшифрування якої є результатом сенсорного сприйняття, інтелектуального оброблення й комунікативної компетенції інтерпретатора. Так, з-поміж безлічі можливих інтерпретант тон голосу може сприйматися як “спокійний” або “підозрілий”, а усмішка може інтерпретуватися як “приємна” або “горда”, пор.: *He was a brilliant man,*” *Sarah said quietly, with a pleasant smile* (D. Steel). *“I already own it,” Sarah said with a proud smile. “That was fast,” Audrey said suspiciously* (D. Steel).

Методологічно важливим для дослідження семіотичного простору тілесності є ключове положення лінгвосеміології щодо фундаментальної ролі двох операцій [18] зі знаками різного роду і рівня – комбінації і селекції. На матеріалі англомовного

художнього дискурсу нами було доведено, що в семіозисі невербального модуля в загальній структурі комунікативного акту спостерігається комбінація кількох інтерпретант у площині парадигматики одного знака (наприклад, голосу):

Her voice sounded carefree and relaxed (D. Fowler); або в синтагматиці різних категорій знаків (наприклад, голосу і дотику): *She said honestly, keeping a grip on her hand with his frail finger* (D. Steel). Водночас на основі когнітивної операції висування [20] знака-фігури (наприклад, *He raised eyebrows at that* (L. Hamilton), де підняті брови є показником емоції здивування) на фоні потенційних, актуалізованих або неактуалізованих знаків тотожної семантики (як-от: відкритий рот, сплеск руками тощо), у комунікативному акті має місце семіотична операція селекції найбільш релевантного цілям цього акту невербального знака. У наведеному вище прикладі це мімічний знак-здивування (вираз обличчя з високо піднятими бровами).

1. Семіотичний простір тілесності англомовних художніх дискурсивних практик слід вивчати, перш за все, за **функціональною ознакою** соматикону з урахуванням різноманітності функцій його номінативних позначень, що зумовлюють функціональну варіативність невербальної поведінки художніх персонажів.

2. Розвиваючи положення теорії функціональних систем П. Анохіна [1] та А. А. Зернецької [3] у царині невербалістики [15; 16; 22], ми виділяємо такі функціональні призначення номінацій соматикону персонажів у художньому дискурсі. По-перше, номінації невербальних знаків позначають наявність акту комунікації й каналу зв'язку, наприклад, тактильного й аудіального: *He felt a gentle hand on his shoulder, heard the young nurse's voice "Mr. Vanderwort, I think you should go now"* (A. Hailey); способу його перебігу, наприклад, в умовах шумових перешкод і візуальних завад: *She raised her voice so that others could hear* (A. Hailey). По-друге, невербальні знаки специфічно позначають учасників комунікативного акту та їхні референтні характеристики – в невербальних модулях дискурсу використовуються первинні і вторинні номінації самих персонажів, індекси їхньої статі, віку, соціальної ролі, емоційного стану.

3. Наприклад: *Oh, good evening, Mrs. Freeman", said the male voice* (F. Durbridge). *He stood up and, without allowing time for reaction, touched his son's smooth face. "You are a good doctor, Peter. I appreciate your concern"* (S. Turow). *"Norton!" Sheppard said in a loud, anxious voice* (O'Connor). По-третє, функції номінацій різноманітних невербальних дій персонажів включають посилення змістового й експресивного аспектів повідомлення і передусім прагматичних намірів та компетенцій [3] учасників комунікативного акту. Наприклад, без номінацій голосу, яким виражено докір, і усмішки, що маскує страждання, читачеві неможливо адекватно зрозуміти ступінь напруженості стосунків персонажів, розпалювання їхніх емоцій і суть прагматичних цілей. *"Mrs. Freeman's been very ill, you know", said Hudson. There was a note of reproach in his voice* (F. Durbridge). *"Oh," She smiled, shirking off the sense of injury* (S. Turow). *She sounded sad and tense, as much as angry* (D. Steel).

4. Функції соматикону в загальному семіотичному просторі англомовного художнього дискурсу (див. Табл. 1) можуть бути представлені у вигляді трьох категорій – онтологічної, інструментальної і прагматичної, кожна з яких поєднує кілька окремих функцій відповідного реєстру.

Таблиця 1

Функції номінацій соматикону в англомовному художньому дискурсі

№ п/п	Назва групи функцій	Функції
1.	Онтологічна	– когнітивна – дейктична – інформаційна
2.	Інструментальна	– додатка – протиставлення – заміщення
3.	Прагматична	– регулятивна – емотивно-оцінна – іллокутивна – саморепрезентація

Онтологічна група функцій ґрунтується на специфіці знакової природи компонентів соматикону: їхньої здатності позначати певні ментальні зусилля, розумові дії людини (когнітивна функція); слугувати вказівкою на суб'єкт дискурсивної діяльності та його онтологічні характеристики (дейктична функція); розвивати змістовий аспект комунікативного акту (інформаційна функція). Наприклад: *She gestured towards Helen. "How agreeable to see you again – so soon," she said in a voice that veered from one tone to another as she tried to decide which attitude to adopt* (A. Perry).

Друга група функцій – **інструментальна** – спрямована на здійснення зв'язку між невербальною і вербальною частинами (модулями) комунікативного акту. Наприклад: *"He's not very easy to describe,"* (вербальний модуль) *said Lucy, her voice was still oddly spiritless, like a child repeating a lesson* (невербальний модуль) (F. Durbridge). Невербальний модуль діє як інструмент побудови синонімічних або антонімічних відношень із вербальним модулем і виконує функцію додатка (*Pelford nodded. "Exactly what I say,"* (F. Durbridge), коли невербальний модуль номінує спосіб вимовляння висловлення або функціонально еквівалентний жест; функцію протиставлення вербальному змісту (*Lucy made another brave attempt at a smile. "I don't tell my husband anything, inspector"* (F. Durbridge); функцію заміщення вербального модуля (*He nodded, and even through all the outrage, he smiled* (L. Hamilton).

Прагматична група функцій пов'язана із цілеспрямованою передачею інформації й породженням засобами соматикону нових дискурсивних смислів, підпорядкованих прагматичному завданню фрагмента дискурсивної практики. Регулятивна функція спостерігається на метакомунікативному рівні спілкування, коли застосовуються фатичні засоби [11], здійснюється керування дискурсом шляхом виконання кроків щодо встановлення, підтримання або розривання комунікативного контакту – комуніканти стискають руки на знак привітання, кивають головою на знак підтвердження розуміння, приємно посміхаються і починають розмову ввічливим голосом: *She said: "Good evening, Mrs. Freeman." Her voice was cultured but uncertain* (F. Durbridge). Емоційно-оцінна функція пов'язана з вираженням засобами соматикону ставлення до партнера й оцінки його дій, різних почуттів [17] та емоцій, наприклад, здивування: *"Yes sir?" she asked, looking surprised* (A. Perry); *I raised eyebrows. "You're not still being affected by Branwyn's Tears, are you?"* (L. Hamilton). Іллокутивна функція полягає в тому, що персонаж цілеспрямовано застосовує певний тон голосу, змінює вираз обличчя, використовує жестові й проксемні засоби, щоб висловити прохання, докір, вибачення або наказ: *She leaned forward. "Please hurry!" she shouted urgently*

(А. Perry). Функція самопрезентації, яка виконується засобами соматикону, полягає в тому, що персонаж: (а) демонструє своє *ego*, щоб виділитися, звернути на себе увагу, (б) вигідно презентує себе, піклуючись про свій імідж, або (в) через різні причини навіть не помічає, що своєю невербальною поведінкою формує в партнера по комунікації думку про себе як особистість. “*That's sad,*” she said sympathetically (D. Steel, p. 197). “*Like tonight,*” he said in that same talk-the-jumper-down-from-the-ledge-voice (L. Hamilton).

Виділені групи функцій невербальних знаків семіотичного простору тілесності в художньому дискурсі спостерігаються паралельно і виявляють комунікативну взаємозумовленість та щільний прагматичний зв'язок [15].

Таким чином, соматикон художньої дискурсу – це прагматично зумовлений семіотичний простір тілесності, що утворюється варіативною лінійною і нелінійною сукупністю кількох вербальних позначень невербальних знаків комунікації, які функціонують у площині художнього писемного дискурсу як обов'язкова дискурсивна складова. Невербальний знак як сенсомоторний факт тілесної активності людини становить когнітивно зумовлений і функціонує та прагматично навантажений комунікативний код. Він є еволюційним маркером сенсомоторного інтелекту, семіозисним результатом процесів знакопородження і знакосприйняття, інформативним засобом, що екстеріоризує емоції, ставлення, наміри та комунікативну компетенцію людини.

Л і т е р а т у р а :

1. Анохин П. К. Избранные труды. Философские аспекты теории функциональной системы / Петр Кузьмич Анохин. – М. : Наука, 1978. – 400 с.
2. Глотова Г. А. Человек и знак: Семиотико-психологические аспекты онтогенеза человека / Галина Анатольевна Глотова. – Свердловск, 1990. – 256 с.
3. Зернецкая А. А. Функциональная система вербально-коммуникативной деятельности (компетентностный аспект): монография / Алла Анатольевна Зернецкая. – Х. : Изд-во ООО “Щедрая усадьба плюс”, 2014. – 336 с.
4. Ким В. В. Семиотика и научное познание / Владимир Васильевич Ким. – Екатеринбург : Изд-во Уральского ун-та, 2008. – 416 с.
5. Кравченко А. В. Языковой семиозис и пределы человеческого познания / А. В. Кравченко // Когнитивные исследования языка. – М.; Тамбов : ИЯ РАН; ТГУ им. Г. Р. Державина, 2008. – Вып. 3: Типы знаний и проблема их классификации. – С. 37–45.
6. Крейдлин Г. Е. Невербальная семиотика: язык тела и естественный язык / Григорий Ефимович Крейдлин. – М. : Новое литературное обозрение, 2002. – 592 с.
7. Мечковская Н. Б. На семиотическом перекрестке: мотивы движения тела в невербальной коммуникации, в языке и метаязыке / Н. Б. Мечковская // Логический анализ языка. Языки динамического мира. – Дубна, 1999. – С. 376–393.
8. Моррис Ч. Основания теории знаков / Ч. Моррис // Семиотика / сост., вступ. статья и общая редакция Ю. С. Степанова. – М. : Радуга, 1983. – С. 37–89.
9. Муzychук Т. Л. Русский невербальный дискурс в языковой системе и речевой деятельности : на материале художественной прозы : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.01 / Т. Л. Муzychук. – Москва, 2010. – 42 с.
10. Петрова Е. А. Визуальная психосемиотика общения : монография / Елена Алексеевна Петрова. – М. : Изд-во “Гном-пресс”, 1999. – 176 с.
11. Почепцов Г. Г. Избранные труды по лингвистике : монография / Георгий Георгиевич Почепцов / сост., общ. ред. и вступ. статья И. С. Шевченко. – Х. : ХНУ им. В. Н. Каразина, 2009. – 556 с.
12. Романов А. А. Соматикон: Аспекты невербальной семиотики / А. А. Романов, Ю. А. Сорокин. – М. : ИЯ РАН, ТвГУ, 2004. – 253 с.
13. Садченко В. Т. Вторичный семиозис в художественном тексте : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.01 / В. Т. Садченко. – Владивосток, 2009. – 38 с.

14. Семенова Т. И. Семиотический образ человека сквозь призму модуса восприятия / Т. И. Семенова // Современные лингвистические теории: проблемы слова, предложения, текста: Вестник ИГЛУ. Серия Лингвистика. – Иркутск: Изд-во Иркутского государственного лингвистического университета, 2003. – № 4. – С. 98–111.
15. Серякова И. И. Невербальный знак коммуникации в англоязычных дискурсивных практиках: монография / Ирина Ивановна Серякова. – К.: Изд. центр КНЛУ, 2012. – 280 с.
16. Солощук Л. В. Взаємодія вербальних і невербальних компонентів комунікації у сучасному англomовному дискурсі: дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.04 / Л. В. Солощук. – К., 2009. – 469 с.
17. Шаховский В. И. О лингвистике эмоций / В. И. Шаховский // Язык и эмоции. – Волгоград: Перемена. – 1995. – С. 3–15.
18. Якобсон Р. О. Избранные работы / Р. О. Якобсон. – М.: Прогресс, 1985. – 452 с.
19. Barbieri M. Is the Cell a Semiotic System? / M. Barbieri // Introduction to Biosemiotics: The New Biological Systems. – Dordrecht: Springer, 2008. – P. 179–209.
20. Fodor J. Connectionism and Cognitive Architecture: A Critical Analysis / J. Fodor, Z. Pylyshyn // Cognition. – 1988. – No. 28. – P. 3–71.
21. Hoffmeyer D. Semiotic Scaffolding of Living Systems / D. Hoffmeyer // Introduction to Biosemiotics: The New Biological Systems. – Dordrecht: Springer, 2008. – P. 149–168.
22. Kendon A. Language and Gesture: Unity or Duality / A. Kendon // Language and Gesture. – N.Y.: Cambridge University Press, 2000. – P. 184–198.
23. Kravchenko A. Cognitive linguistics, biology of cognition, and biosemiotics: bridging the gaps / A. Kravchenko // Language Sciences. 2006. – 28(1). – P. 51–75.
24. Peirce Ch. S. Logic as Semiotic: The Theory of Signs / Ch. S. Peirce // Philosophical Writings of Peirce. – N.Y.: Dover Publications, 2011. – P. 98–120.
25. Poyatos F. Aspects of Nonverbal Communication in Literature / F. Poyatos // J. Haltsmantari, Chr. Nord (eds.) Traducere Navem: Festschrift K. Reiss. – Tampere, Finland, 1992. – P. 137–152.

References:

1. Anokhin P. K. Izbrannyye trudy. Filosofskiy aspekt teori funktsional'noy sistemy [Selected works. Philosophical aspects of the theory of a functional system] / Petr Kuz'mich Anokhin. – M.: Nauka, 1978. – 400 s.
2. Glotova G. A. Chelovek i znak: Semiotiko-psikhologicheskiye aspekty ontogeneza cheloveka [Man and sign: Semiotiko-psychological aspects of human ontogenesis] / Galina Anatal'yevna Glotova. – Sverdlovsk, 1990. – 256 s.
3. Zernetskaya A. A. Funktsional'naya sistema verbal'no-kommunikativnoy deyatel'nosti (kompetentnostnyy aspekt): monografiya [Functional system of verbal-communicative activity (competence aspect): monograph] / Alla Anatal'yevna Zernetskaya. – KH.: Izd-vo OOO "Shchedraya usad'ba plyus", 2014. – 336 s.
4. Kim V. V. Semiotika i nauchnoye poznanie [Functional system of verbal-communicative activity (competence aspect): monograph] / Vladimir Vasil'yevich Kim. – Yekaterinburg: Izd-vo Ural'skogo un-ta, 2008. – 416 s.
5. Kravchenko A. V. YAzykovoy semiozis i predely chelovecheskogo poznaniya [Language semiosis and the limits of human cognition] / A. V. Kravchenko // Kognitivnyye issledovaniya yazyka. – M.; Tambov: IYA RAN; TGU im. G. R. Derzhavina, 2008. – Vyp. 3: Tipy znaniy i problema ikh klassifikatsii. – S. 37–45.
6. Kreydlin G. Ye. Neverbal'naya semiotika: yazyk tela i yestestvennyy yazyk [Non-verbal semiotics: body language and natural language] / Grigoriy Yefimovich Kreydlin. – M.: Novoye literaturnoye obozreniye, 2002. – 592 s.
7. Mechkovskaya N. B. Na semioticheskom perekrestke: motivy dvizheniya tela v neverbal'noy kommunikatsii, v yazyke i metayazyke [At the semiotic intersection: motives of body movement in non-verbal communication, in language and metalanguage] / N. B. Mechkovskaya // Logicheskiy analiz yazyka. YAzyki dinamicheskogo mira. – Dubna, 1999. – S. 376–393.
8. Morris Ch. Osnovaniya teorii znakov [Foundations of the theory of signs] / Ch. Morris // Semiotika / sost., vstup. stat'ya i obshchaya redaktsiya YU. S. Stepanova. – M.: Raduga, 1983. – S. 37–89.
9. Muzychuk T. L. Russkiy neverbal'nyy diskurs v yazykovoy sisteme i rechevoy deyatel'nosti: na materiale khudozhestvennoy prozy [Russian nonverbal discourse in the language system and speech activity: on the material of artistic prose]: avtoref. dis. ... d-ra filol. nauk: 10.02.01 / T. L. Muzychuk. – Moskva, 2010. – 42 s.
10. Petrova Ye. A. Vizual'naya psikhosemiotika obshcheniya: monografiya [Visual psychosemiotics of communication: a monograph] / Yelena Alekseyevna Petrova. – M.: Izd-vo "Gnom-press", 1999. – 176 s.

11. *Pocheptsov G. G.* Izbrannyye trudy po lingvistike : monografiya [Selected works on linguistics: monograph] / Georgiy G. yeorgiyevich Pocheptsov / sost., obshch. red. i vstup. stat'ya I. S. Shevchenko. – KH. : KHNU im. V. N. Karazina, 2009. – 556 s.
12. *Romanov A. A.* Somatikon: Aspekty neverbal'noy semiotiki [Somatikon: Aspects of non-verbal semiotics] / A. A. Romanov, YU. A. Sorokin. – M. : IYA RAN, TvGU, 2004. – 253 s.
13. *Sadchenko V. T.* Vtorichnyy semiozis v khudozhestvennom tekste [Second semiosis in the literary text: author's abstract] : avtoref. dis. ... d-ra. filol. nauk : 10.02.01 / V. T. Sadchenko. – Vladivostok, 2009. – 38 s.
14. *Semenova T. I.* Semioticheskiy obraz cheloveka skvoz' prizmu modusa vospriyatiya [Semiotic image of man through the prism of the mode of perception] / T. I. Semenova // *Sovremennyye lingvisticheskiye teorii: problemy slova, predlozheniya, teksta: Vestnik IGLU. Seriya Lingvistika.* – Irkutsk : Izd-vo Irkutskogo gosudarstvennogo lingvisticheskogo universiteta, 2003. – № 4. – S. 98–111.
15. *Seryakova I. I.* Neverbal'nyy znak kommunikatsii v angloyazychnykh diskursivnykh praktikakh : monografiya [Non-verbal sign of communication in English-speaking discursive practices: monograph] / Irina Ivanovna Seryakova. – K. : Izd. tsentr KNLU, 2012. – 280 s.
16. *Soloshchuk L. V.* Vzayemodiya verbal'nykh i neverbal'nykh komponentiv komunikatsiyi u suchasnomu anhlovnomu diskursi [Interaction of verbal and non-verbal components of communication in contemporary English-language discourse] : dys. ... d-ra filol. nauk : 10.02.04 / L. V. Soloshchuk. – K., 2009. – 469 s.
17. *Shakhovskiy V. I.* O lingvistike emotsiy [On linguistics of emotions] / V. I. Shakhovskiy // *Yazyk i emotsii.* – Volgograd : Peremena, 1995. – S. 3–15.
18. *Yakobson R. O.* Izbrannyye raboty [Selected works] / R. O. Jakobson. – M. : Progress, 1985. – 452 s.
19. *Barbieri M.* Is the Cell a Semiotic System? / M. Barbieri // *Introduction to Biosemiotics: The New Biological Systems.* – Dordrecht : Springer, 2008. – P. 179–209.
20. *Fodor J.* Connectionism and Cognitive Architecture: A Critical Analysis / J. Fodor, Z. Pylyshyn // *Cognition.* – 1988. – No. 28. – P. 3–71.
21. *Hoffmeyer D.* Semiotic Scaffolding of Living Systems / D. Hoffmeyer // *Introduction to Biosemiotics: The New Biological Systems.* – Dordrecht : Springer, 2008. – P. 149–168.
22. *Kendon A.* Language and Gesture: Unity or Duality / A. Kendon // *Language and Gesture.* – N.Y. : Cambridge University Press, 2000. – P. 184–198.
23. *Kravchenko A.* Cognitive linguistics, biology of cognition, and biosemiotics: bridging the gaps / A. Kravchenko // *Language Sciences.* 2006. – 28 (1). – P. 51–75.
24. *Peirce Ch. S.* Logic as Semiotic: The Theory of Signs / Ch. S. Pierce // *Philosophical Writings of Pierce.* – N.Y. : Dover Publications, 2011. – P. 98–120.
25. *Poyatos F.* Aspects of Nonverbal Communication in Literature / F. Poyatos // J. Haltsmantarri, Chr. Nord (eds.) *Traducere Navem: Festschrift K. Reiss.* – Tampere, Finland, 1992. – P. 137–152.

Серякова И. И. Семиотическое пространство телесности англоязычного художественного дискурса.

В статье проанализированы три группы функций, характерные для номинаций соматикона в англоязычном художественном дискурсе: онтологическая группа, инструментальная и прагматическая, каждая из которых объединяет несколько функций соответствующего реестра. Онтологическая группа функций основана на специфике знаковой природы компонентов соматикона, в частности, на их способности обозначать ментальные и умственные действия человека (когнитивная функция); субъекта дискурсивной деятельности (дейктическая функция), а также содержательный аспект коммуникативного акта (информационная функция). Инструментальная – направлена на установление связи между невербальной и вербальной частями коммуникативного акта. Прагматическая группа функций связана с целенаправленной передачей информации и порождением средствами соматикона новых дискурсивных смыслов.

Ключевые слова: соматикон, онтологические функции, прагматические функции, инструментальные функции, невербальный семиозис, дискурсивные практики.

Seryakova I. I. Semiotic Space of Corporality of English-Language Fictional Discourse.

In the article three groups of functions that are characteristic of somatikon nominations in English-language fictional discourse have been analysed: ontological, instrumental and pragmatic groups. Every group combines several functions of the corresponding registry. The ontological group of functions is based on the specific nature of the somatikon components, in particular, on their ability to denote mental actions of a person (cognitive function); the subject of discursive activity (deictic function), as well as the content aspect of the communicative act (informational function). The instrumental one is aimed at establishing a connection

between the non-verbal and verbal parts of the communicative act. The pragmatic one is connected with the purposeful transfer of information and the generation by means of somaticon of new discursive meanings.

Keywords: *somaticon, ontological functions, pragmatic functions, instrumental functions, non-verbal semiosis, discursive practices.*

УДК 81'42:821.161.1(092)

Степанченко И. И.
Харьковский национальный педагогический университет
имени Г. С. Сковороды

О ПАРАДИГМАТИЧЕСКОЙ СВЯЗНОСТИ ТЕКСТА С ПОЗИЦИЙ ФУНКЦИОНАЛИЗМА (НА МАТЕРИАЛЕ СТИХОТВОРЕНИЯ С. ЕСЕНИНА “ПИСЬМО МАТЕРИ”)

В статье рассматривается связность как основная текстовая категория, определяющая в функциональном аспекте формирование содержания в акте рецепции. Связность текста носит парадигматический характер, поскольку читатель в процессе восприятия переструктурирует текст, переходя от языковой синтагматики к образно-понятийной парадигматике. На материале стихотворения С. Есенина “Письмо матери” показан процесс объединения “предметных” образов в парадигмы и образования связей между частными парадигмами в гиперпарадигме целого текста.

Ключевые слова: *связность, функционализм, парадигма, “предметные” образы, образно-понятийные связи.*

Традиционно связность (когезия) рассматривается как одна из основных характеристик текста. Понимание сущности связности зависит от исходных методологических посылок исследователя, определяется общим подходом к тексту и различается в разных лингвистических теориях. Связность текста с позиций функционализма определяется общими особенностями функционального подхода к тексту. Связность обнаруживается в процессе восприятия текста читателем и обеспечивает понимание читаемого.

С функциональной точки зрения, текст является единицей акта коммуникации, в который включены, кроме материи (формы) текста, автор и реципиент. Содержание текста представляет собой активную мыслительную деятельность автора в процессе создания текста и активную мыслительную деятельность реципиента в процессе восприятия текста.

В функциональном аспекте в отличие от традиционного структурального содержание текста предстает как структура, включающая в себя взаимосвязанные и в то же время противопоставленные друг другу уровни мышления и языка. Единицами мыслительного уровня являются перцептивные образы разной модальности и степени обобщенности, отражающие окружающий предметный мир. Такие образы условно могут быть названы “предметными”. Единицами языкового уровня являются т.н. вербальные образы, т.е. отражение в сознании человека материальной стороны языковых единиц – букв и звуков. Законы, лежащие в основе функционирования единиц каждого уровня, различны. Законы оперирования “предметными” образами определяются знаниями реципиента об окружающем мире и проявляются на т.н. образно-понятийном (неязыковом, мыслительном) уровне содержания текста, законы оперирования словами определяются знанием языка и проявляются соответственно на